Kultuur meie maastikul

Taavi Pae

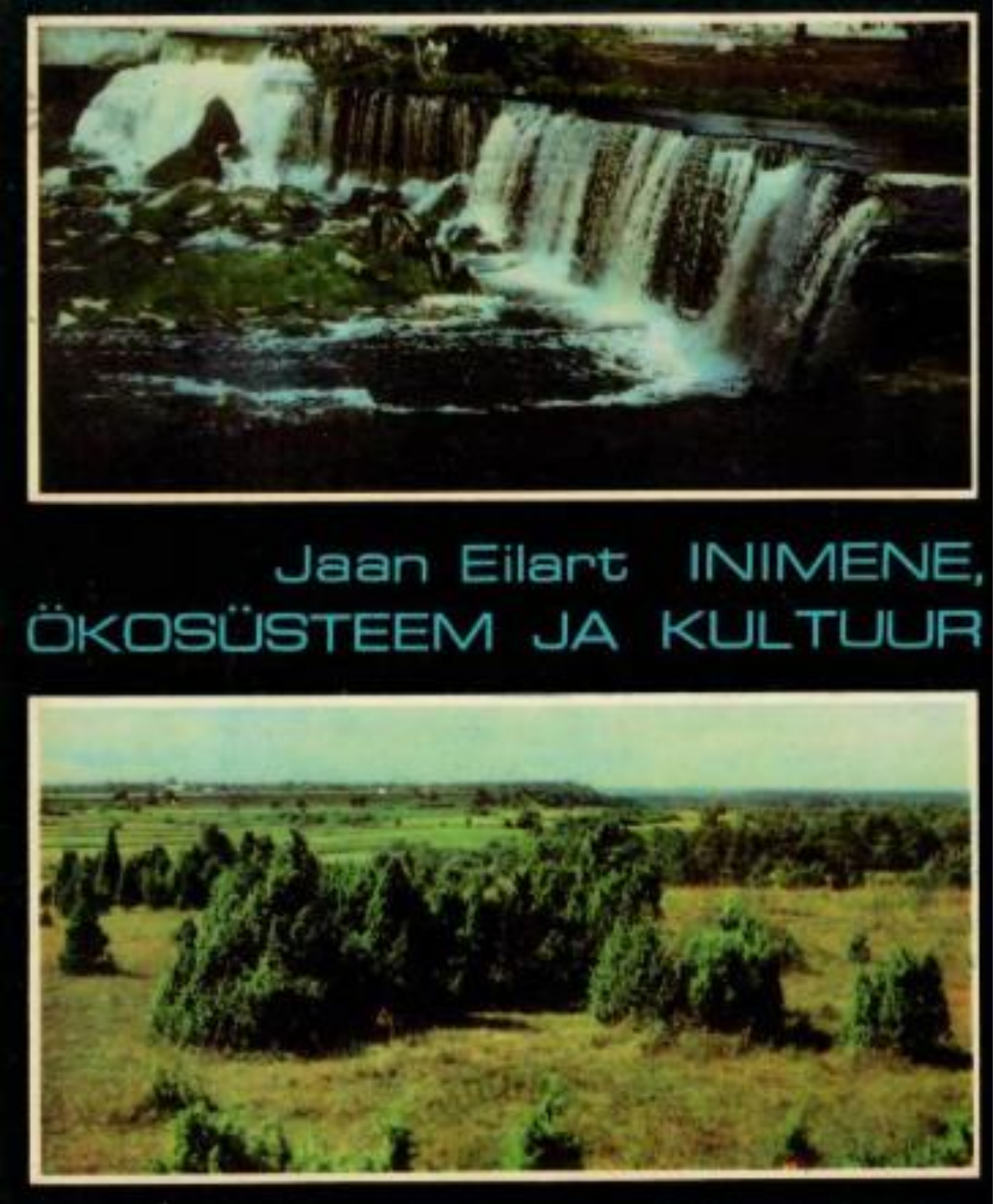

Maastik kui ajalooallikas:
Vanad teed, kiviaiad, põllupeenrad, taluasemed ja pargipuud jutustavad ka siis, kui hooned ja inimesed on kadunud.

Mäletamise paigad.
Hiied, kirikud, kalmistud ning mälestusmärgid näitavad, kuidas inimene annab paikadele tähenduse.

Identiteet maastikul.
Kihelkonnapiirid, piirkondlikud sümbolid ja näiteks

Mida me maastikus kaitseme? Puisniit, rannakarjamaa või ajalooline park vajab oma ilme säilitamiseks inimtegevust. Looduse ja kultuuripärandi hoidmine on neis paikades tihedalt seotud.

Nimed maastikul:
Kohanimed hoiavad alles endisi elatusalasid, loodusolusid ja lugusid. Nimi võib püsida kauem kui paik, mille järgi see tekkis.

Rahvusmaastikke uurima

Eesti rahvussümboolikas on kolm nii-öelda riiklikult kinnitatud loodussümbolit: rukkilill, suitsupääsuke ja paekivi. Esimese fikseeris televisiooni rahvaküsitluses Eesti Looduskaitse Selts (1967), teine läks käibele TA looduskaitsekomisjoni emblemina, kolmanda kinnitas A. Rüütel 4. mail 1992 Eesti Geoloogia Seltsi ja Eesti Looduskaitse Seltsi põhjenduse alusel.

Nüüd on viimatinimetatud organisatsioon algatanud uue projekti, mis oma mahult eelmisest ulatuslikum ja meie rahva identiteedi seisukohalt ning toimimistähenduselt ehk olulisem. See on **Eesti rahvusmaastike** määratlemise, väljaselgitamise ning teadusliku põhjendamise programm, mõeldud teoks teha juba selle ja järgmise aasta jooksul. Eesti juhendajate kõrval on lubanud osaleda ka Soome esindaja Olli Ojala (keskkonnaministeerium), Helsingi ülikooli dekaan Rauno Ruuhijärvi ja muuseumide ameti intendant Martti Linkola, kes on juhtinud juba lõpetatud Soome vastava programmi kohta albumi publitseerimist tänavu.

Mida siis rahvusmaastiku all mõeldakse? Kas see pole lihtsalt üks modifikatsioon kasvõi sellisest mõistest nagu rahvuspark?

Ei, tegemist on palju laiema ja mitmetahulisema kategooriaga. See on pigem lähtumine sõjaeelse nn. Roerichi pakti või viimasel aastakümnel UNESCO maailma kultuuripärandi kaitse konventsiooni põhimõtteist.

Rahvusmaastik — see on loodus koos sellega, mida on väärtustanud inimene oma kultuuriga sünnimaa palges.

Rahavusmaastikud on ainulaadsed, kordumatud ja ometi tüüpilised inimkultuuris oma väärtusnäo saanud maastikud. Nad on laialt tuntud, oma maa looduse, kultuuri ja ajaloo aspektist sümboli tähendusega. Nad peegeldavad sünnimaa kultuuri lähtekohti (maastiku kujunemislugu, kultuuri areng ja asustuse — linnadeni välja — levimine). Nad osutavad ühtlasi eri piirkondade arenguloo eripärale ning selle väljendumisele nüüdismaastikes.

Et ideid printsiipe praktilisemalt lahti seletada, toon näiteid, mida põhjanaabrid on 12 aasta kestel oma rahvusmaastikeks pidanud. Loetelus on vana Porvoo koos jõeorumaastikuga ja Hailuoto saar Põhjalahes Oulu lähedal, on omaaegse Helsingi moodsa arhitektuuri näidissatelliit Tapiola ja Pallastundurid ning Utsjokiorg Lapimaalt, on legendaarsed Punkaharju ja Imatra ümbrus oma varajase vaatamisväärsuste kultuuriga. Muide, viimasest on oma maalimiselamuse saanud ka meie Ants Laikmaa.

UNESCO ülemaailmse kultuuripärandi loetelus on Soomest kolm objekti: Suomenlinna Helsingi sadamasuus, Rauma väikelinn oma puitarhitektuuriga ja Suvanto küla, mille taganevad sakslased II maailmasõjas ühe vähesena Lapis maha põletamata jätsid.

Selles kõiges väljendub tõsiselt kaalutletud süvamõistmine, otsus hoiduda odavusest ning üksnes kolkapatriotismist tulenevatest karidest.

Oletan, et Eestist võiksid olla näidisteks kasvõi loopealsed oma paemaapõllunduse põlissugemetega. Ilmselt vaieldamatult Pühajärve ümbrus ja Muhumaa Koguva küla. Paraku on sealne Ekumägi juba suures osas Väikese väina tammis ning Pühajärve ümbruses on suvituskultuur aina langenud. Taevaskoja orgu sõidavad aga autod, kõiki märke eirates. Tahan sellega öelda, et **rahvamaastike võrgu loomine tähendab praegu eelkõige ära hoida äritsemisvaimust kantud maastike odavdamist, tähendab rangust objektide sidumises ja korras ning nõudlikkuses.**

Eesti Looduskaitse Seltsi osakonnad saavad peagi detailsemad küsitluslehed, mille vastuste kvaliteet peab sündima ühiskondlike ja riiklike institutsioonide koostöös.

Jõudu tööle kodutundvate väärtuste kaitsmisel!

JAAN EILART,
Eesti Looduskaitse Seltsi esimees

Vähemalt üks rahvusmaastik peaks olema seeotud loopealsete, panga ja paemaa taludega.
HILLAR UUSI foto looduskaitseseltsi arhiivist

Eesti Sõnumid
29. juuli 1994

Mis ühe taassündiva riigi rahal olema peab, see tekitab mõistagi vaidlusi. Üks hea sõber ütles otse, kui kuulis, et käisin just Toompeal rahaasjus Otsasoni juures: *«Mida sa mõtled, et annad Koidula joodikuille näpuvahel nätsutada. Nägusid peal olla ei tohi!»*

Rahatähed sündisid põhimõttel, et portreed ja muud motiivid peavad olema kõnekad, eesti rahvale süvasisendavad ja samas meid ka mujal maailmas väärikalt esindama. Portreel raha ühel küljel ja maastikumotiivil teisel peab olema sisuline seos. Tõsine mure oli ka kogu seeria stiililine ühtsus. Kõigest sellest kogetust ja aimatavast — tuleneski lõpptulemus.

Rahva Hääl, nr. 65, 20 märts 1990

VÄÄRTUSTE KUJUNEMINE MAASTIKUL

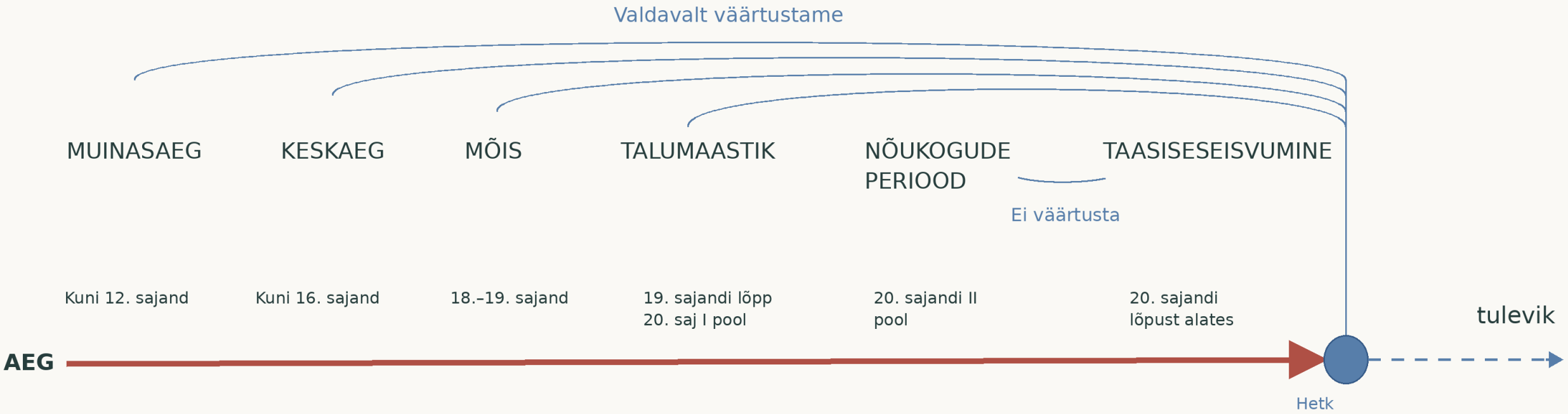

Rahvusmaastikud

- Millised on Eesti rahvusmaastikud?
  - Peavad iseloomustama hästi teatud Eesti piirkonda.
  - Kajastatud kunstis ja kirjanduses.
  - Koha identiteet on selge ning enamikule eestlastele midagi ütlev/pakkuv.

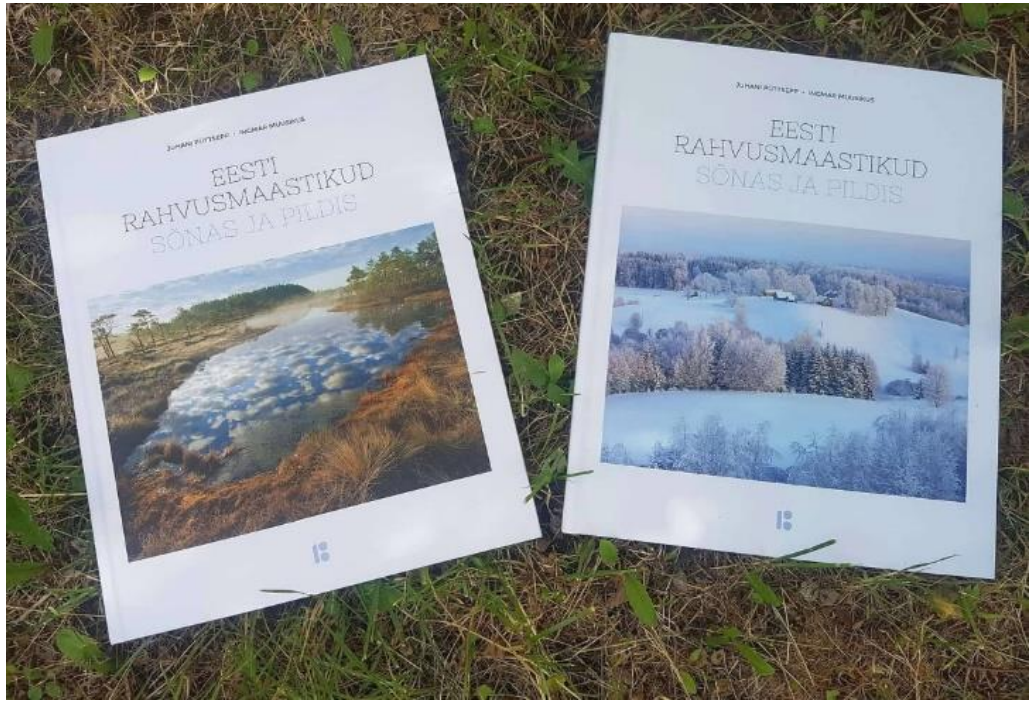

http://www.elks.ee/teated/rahvusmaastikud

1-kroonisel on Toompea, see kalevite kalm, mille tunnetusliku väärtuse on eriti suutnud jäädvustada Kristjan Raud

2-kroonisel on meie Alma Mater Tartu Ülikool ja seda sümboliseeriv Karl Ernst von Baer, terve nüüdisteaduse looja, kes esimesena tutvustades ütles: eestimaalane.

Ajalooline Lääne-Ida piir keset Narva jõge, kaks kindlust teineteist seiramas. Teisel küljel on Narvas sündinud Paul Keres

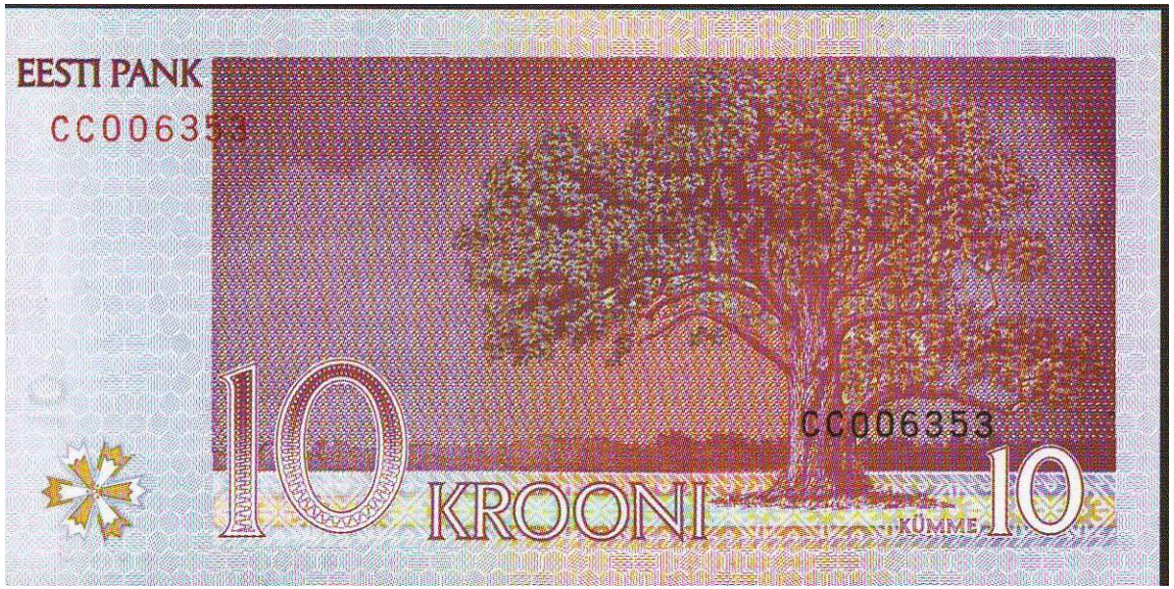

10-kroonisel on kujutatud vanavarakuningas Jakob Hurt ja tema Lõuna-Eesti identiteet ning meie suurim, Urvaste Tamme-Lauri tamm

CS940682

CS940682
10

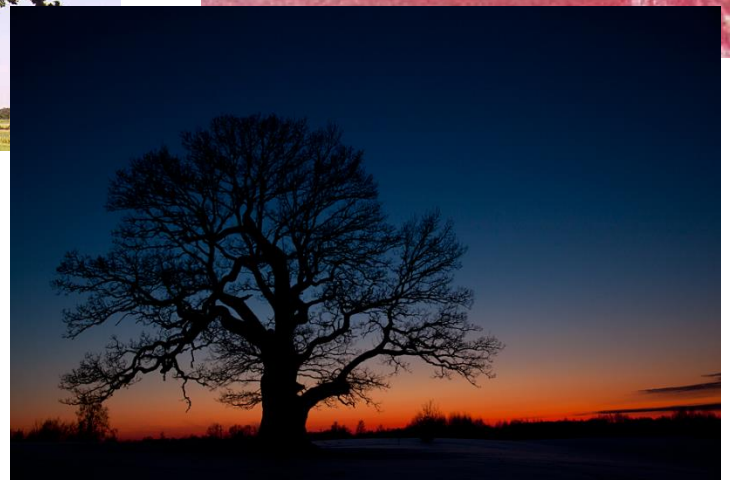

2010. aasta aprill

Carl Sarap foto, mis on ilmunud näiteks Vana-Narva albumis (1939)

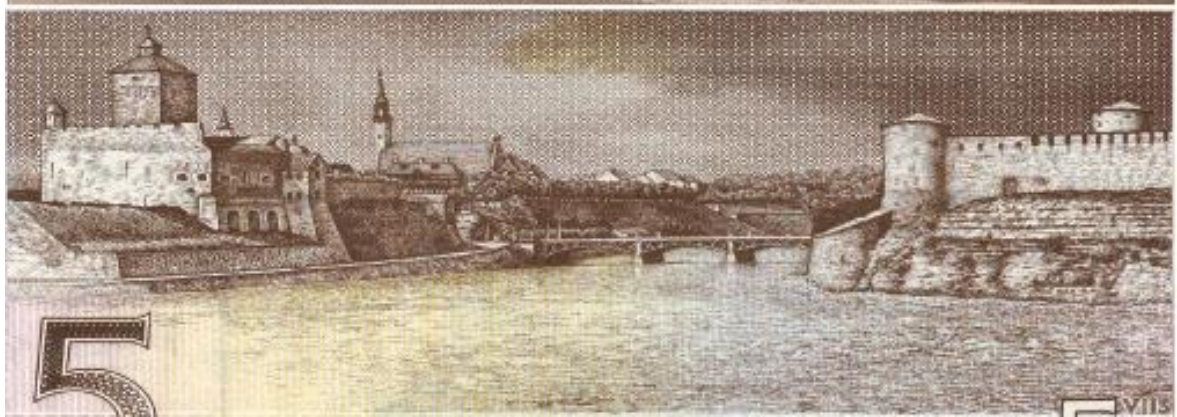

25-kroonisel on A. H. Tammsaare ja Eesti talu, mis sümboliseerib maa põlisust läbi aastatuhandete

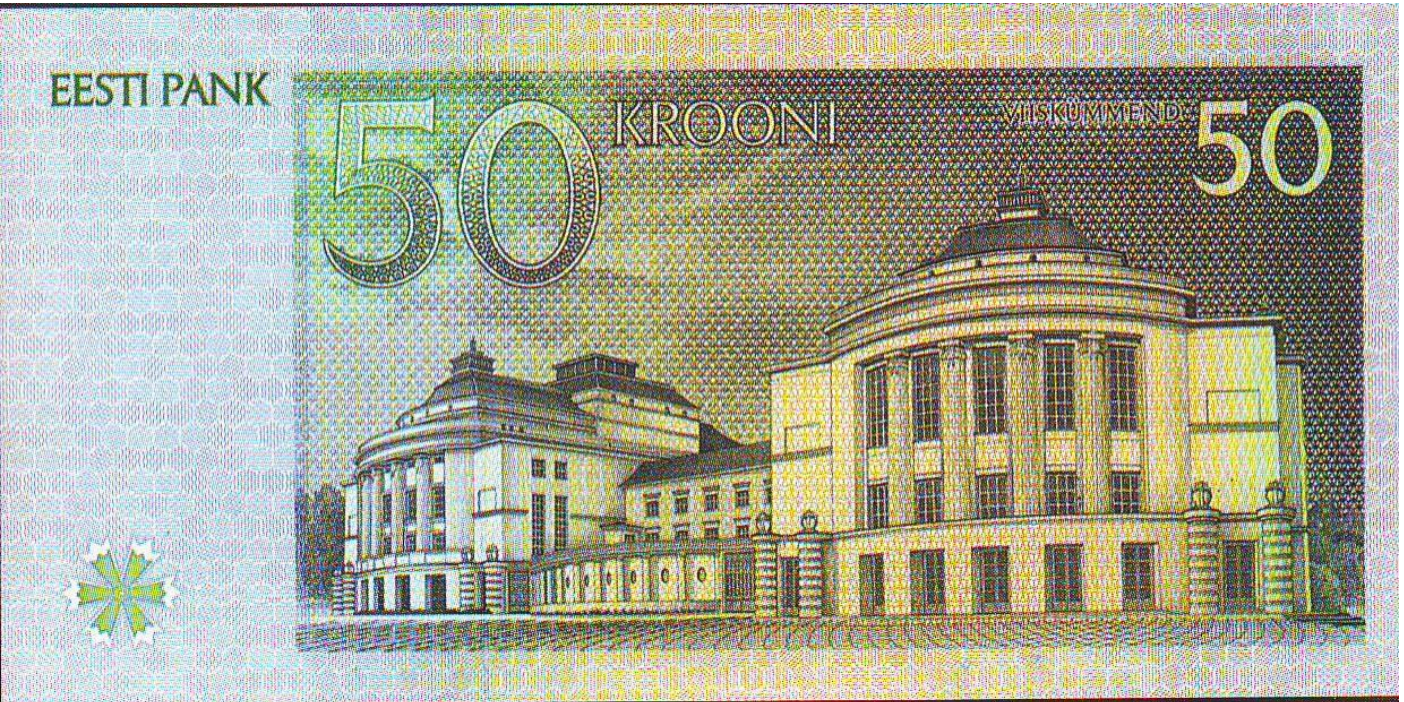

Estonia teater ja Rudolf Tobias

EESTI PANK

25 KROONI

KAKSKÜMMEND VIIS 25

BM 123456

EESTI PANK

BM 123456

25 KAKSKÜMMEND VIIS KROONI 25

100-kroonisel on ülev Koidula ja Põhja-Eesti pankrannik. Meie lubjakivi, meri, lainemurd

C. R. Jakobson ja Lõuna-Eesti maastik

6319643
EESTI PANK
5
VIIS KROONI
SEE PANGATÄHT ON VÄLJA ANTUD
3 MAI 1927 A. RAHASEADUSE
JA PANGA PÕHIKIRJA ALUSEL
PRESIDENT
DIREKTORID
6319643
1929

2892228
EESTI PANK
KÜMME
10
KROONI
VÄLJA ANTUD 3 MAI 1927 A.
RAHASEADUSE JA PANGA
PÕHIKIRJA ALUSEL.
2892228
1928

0673022
SEE PANGATÄHTON
VÄLJA ANTUD 3 MAI 1927 A.
RAHASEADUSE JA PANGA
PÕHIKIRJA ALUSEL
EESTI PANK
20
KAKSKÜMMEND
KROONI
0673022
PRESIDENT
DIREKTORID
1932

0846749

EESTI PANK

50

VIISKÜMMEND
KROONI

SEE PANGATÄHT ON VÄLJA ANTUD
3 MAI 1927 A. RAHASEADUSE
JA PANGA PÕHIKIRJA ALUSEL

50

PRESIDENT

DIREKTORID

0846749

1929

0171671
EESTI PANK
100
ÜKSSADA KROONI
0171671
PRESIDENT J. Kaarlson
DIREKTORID
SEE PANGATÄHT ON VÄLJA ANTUD
3 MAI 1927 A. RAHASEADUSE
JA PANGA PÕHIKIRJA ALUSEL
1935

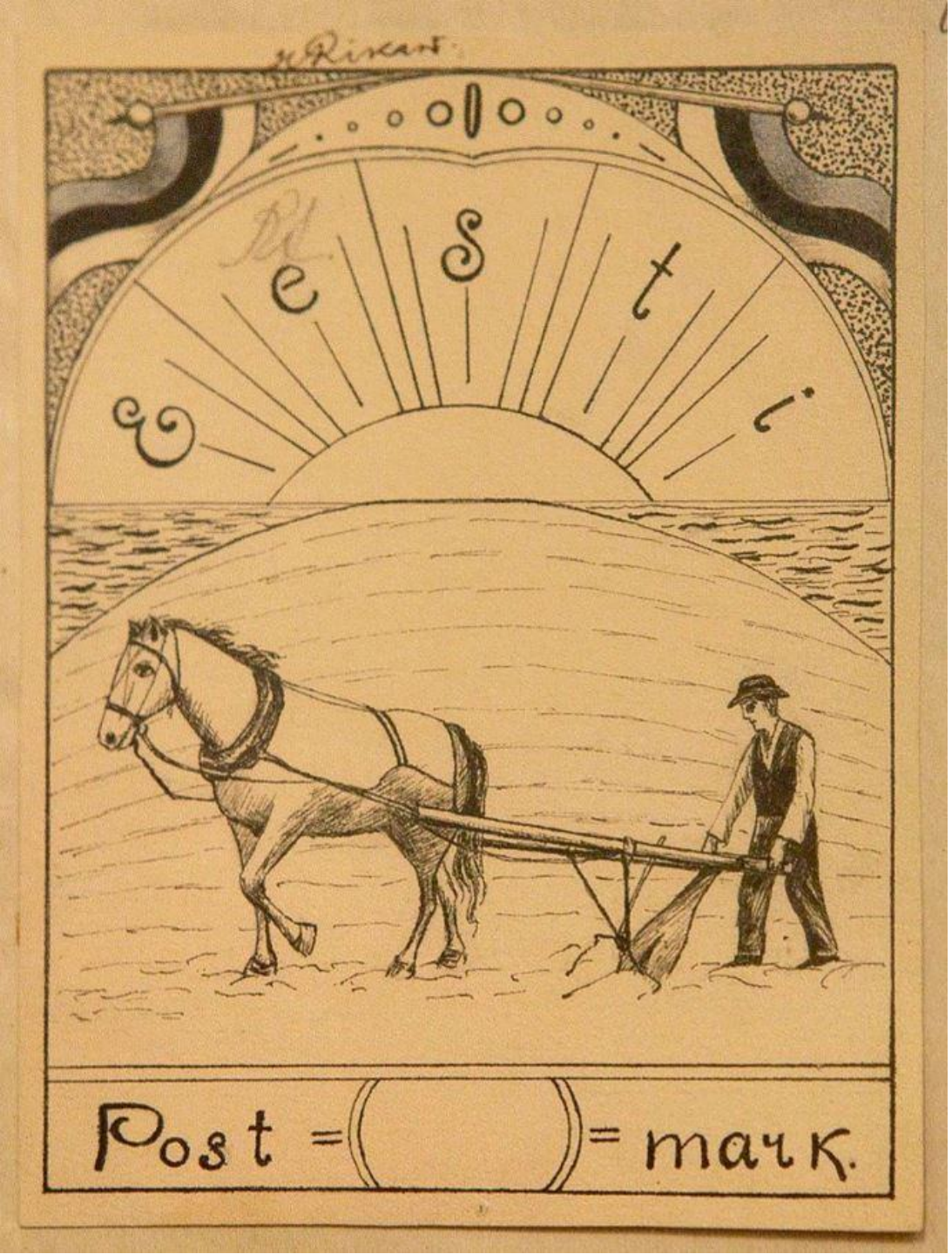
Eesti
Post = ( ) = mark.

EESTI POST
20 PENNI

EESTI 20s

15
15
EESTI POST

1940
X ЛЕТ ЭСТОНСКОЙ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
1950
ТАЛЛИН. ДОМ ПРАВИТЕЛЬСТВА
40 КОП.
ПОЧТА СССР
40 КОП.

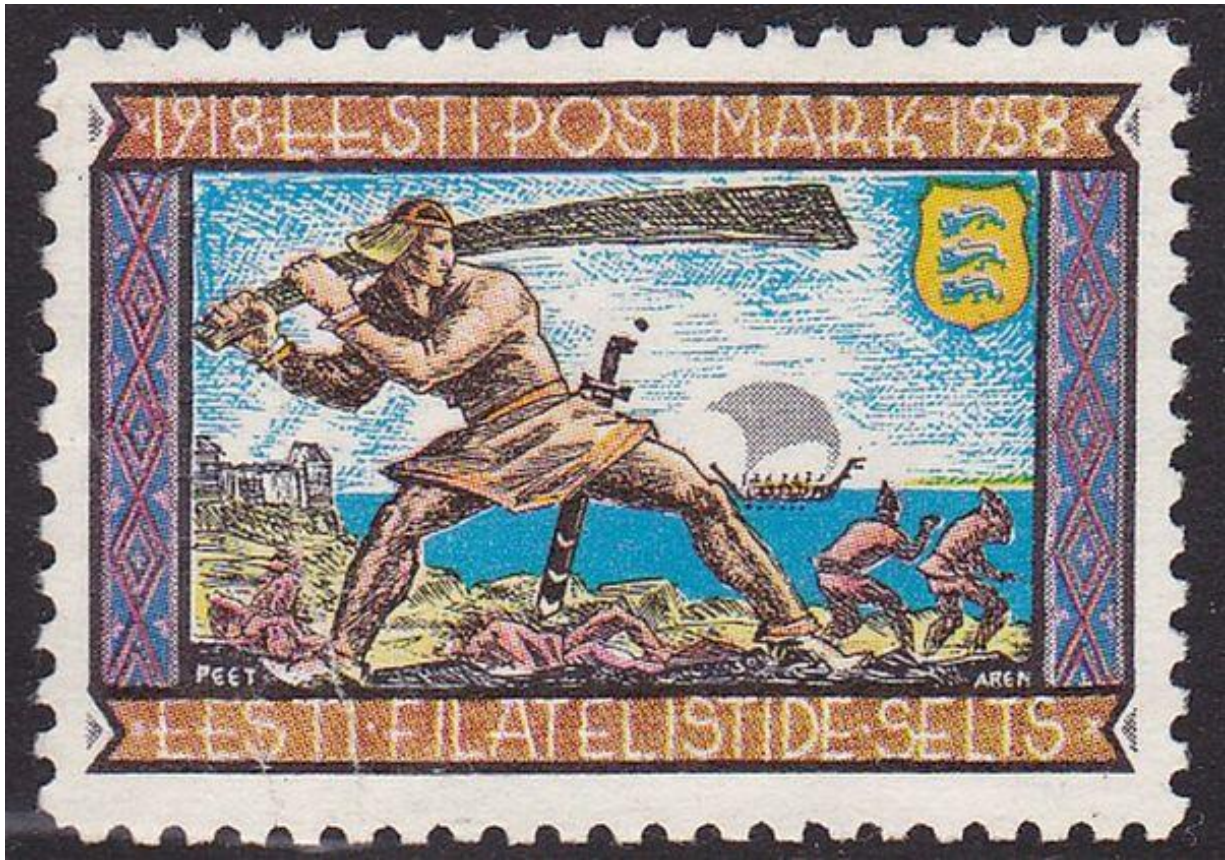
1918 EESTI POSTMARK 1958
PEET
AREN
EESTI FILATELISTIDE SELTS

1.50
EESTI
1991

EESTI
26°
58°
Tallinn
2.50
1991

EESTI
10
senti
PUNASE RISTI
HEAKS 3 SENTI

ПОЧТА СССР
12

TAHKUNA TULETORN
1875 59°05,48' N 22°35,17' E 2015
Tahkuna nina
Näsukuu
Lõimandi nina
LFI(2)15s13M
Söemadal
Meelste laht
Meelste
Lehtma järv
Päevarahu
Kauste
Mangu laht
Tahkuna ps.
Kootsaare nina
Kolmaholm
Mangu Malvaste
Tareste oja
Mudaste
Reigi laht
EESTI 0.55 €

EESTI 2
X
1933
ÜLDLAULUPIDU

100. AASTAPÄEV
100-ЛЕТИЕ
ПЕВЧЕСКОГО ПРАЗДНИКА ЭСТОНИИ
EESTI LAULUPEO
1869
1969
ПОЧТА СССР 4К

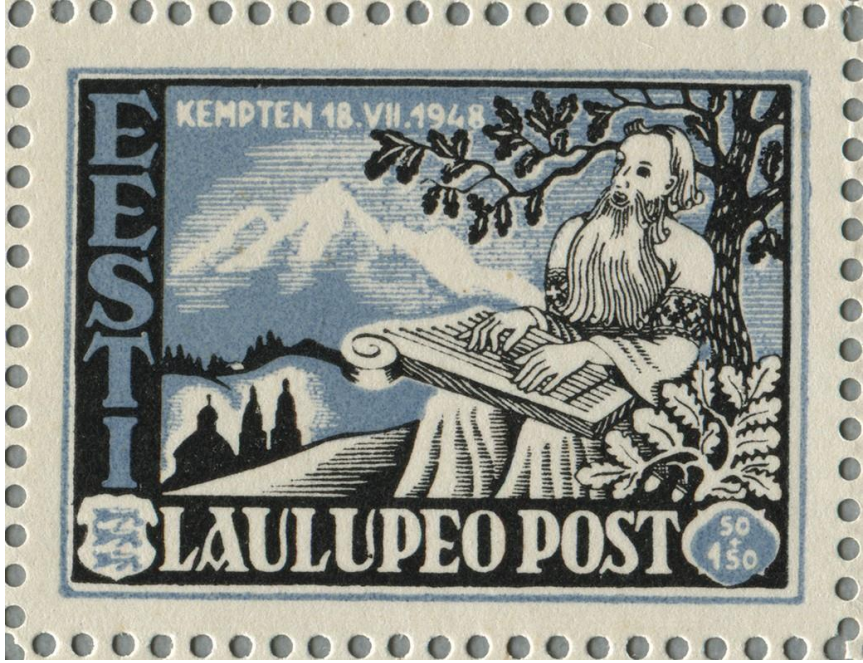
KEMPTEN 18.VII.1948
EESTI
LAULUPEO POST
50+150

EESTLASTE
LAULUPIDU
EUROOPA
II
10. JUUNI
1978
MÜNSTER

EESTI
XXV
laulupidu
5.50
€ 0.35

1869
125
1994
1819
1869
EESTI 15 kr

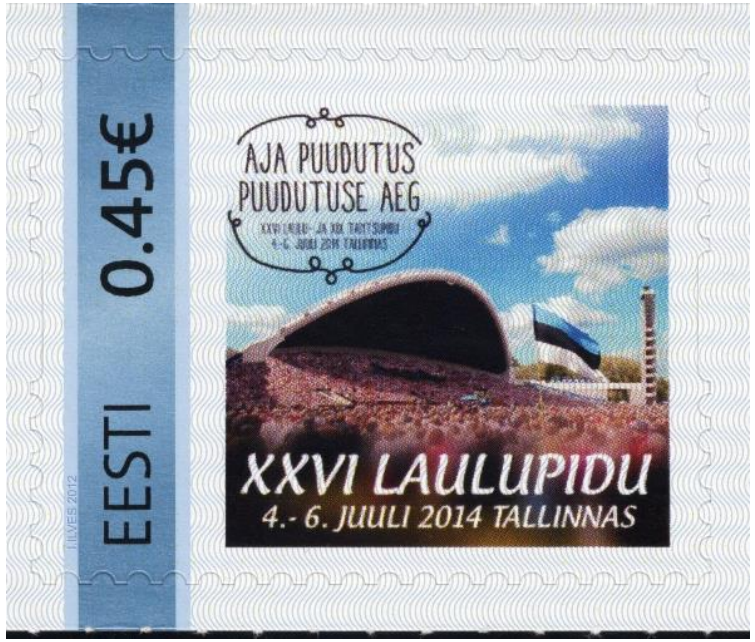
EESTI 0.45€
AJA PUUDUTUS
PUUDUTUSE AEG
XXVI LAULUPIDU
4.- 6. JUULI 2014 TALLINNAS

Laulupidu
150
10 €
EESTI

20 EESTI 20
UNIVERSITAS TARTUENSIS 1632-1932

5.50
€ 0.35
EESTI
TARTU

ТАРТУСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
1802
1952
150 ЛЕТ
ПОЧТА 40 КОП СССР

60
+60
DORPAT
ESTLAND·EESTI

TARTU ÜLIKOOL
0.65 €
EESTI

ТАРТУСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ-
ОДНО ИЗ СТАРЕЙШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ
СТРАНЫ
ПОЧТА СССР·1982
4 К
TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL-
NÕUKOGUDEMAA VANIMAID ÕPPEASUTUSI

EESTI
4 40
TARTU ÜLIKOOL
370
200

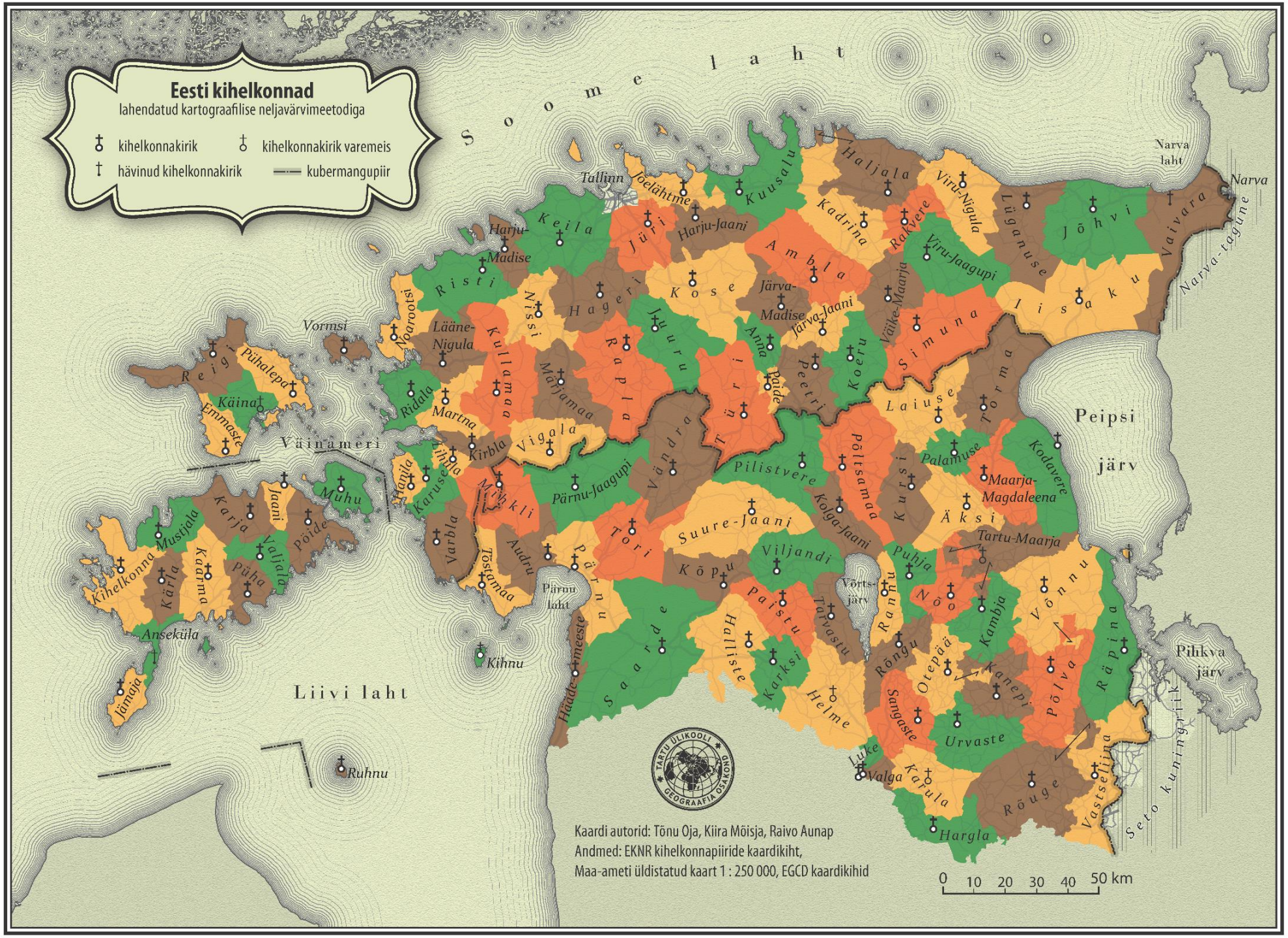
Eesti kihelkonnad
lahendatud kartograafilise neljavärvimeetodiga
kihelkonnakirik
kihelkonnakirik varemeis
hävinud kihelkonnakirik
kubermangupiir
Soome laht
Narva laht
Narva
Narva-tagune
Peipsi järv
Pihkva järv
Seto kuningriik
Liivi laht
Väinameri
Vormsi
Ruhnu
Kihnu
Tallinn
Jõelähtme
Harju-Madise
Harju-Jaani
Keila
Jüri
Kuusalu
Haljala
Kadrina
Rakvere
Viru-Nigula
Lüganuse
Jõhvi
Vaivara
Viru-Jaagupi
Ambla
Kose
Järva-Madise
Järva-Jaani
Väike-Maarja
Iisaku
Simuna
Risti
Noarootsi
Lääne-Nigula
Nissi
Hageri
Juuru
Rapla
Kullamaa
Märjamaa
Anna
Paide
Peetri
Koeru
Türi
Laiuse
Torma
Reigi
Pühalepa
Käina
Emmaste
Ridala
Martna
Kirbla
Vigala
Vändra
Pilistvere
Põltsamaa
Palamuse
Kodavere
Maarja-Magdaleena
Äksi
Kursi
Pärnu-Jaagupi
Mihkli
Karuse
Lihula
Hanila
Muhu
Karja
Jaani
Pöide
Mustjala
Kihelkonna
Kärla
Kaarma
Valjala
Püha
Varbla
Tõstamaa
Audru
Pärnu
Tori
Suure-Jaani
Kolga-Jaani
Viljandi
Kõpu
Puhja
Tartu-Maarja
Nõo
Kambja
Võnnu
Pärnu laht
Hääde-meeste
Saarde
Paistu
Tarvastu
Rannu
Võrts-järv
Halliste
Karksi
Helme
Rõngu
Otepää
Kanepi
Põlva
Räpina
Sangaste
Urvaste
Luke
Valga
Karula
Rõuge
Vastseliina
Hargla
Ansekülä
Jämaja
Kaardi autorid: Tõnu Oja, Kiira Mõisja, Raivo Aunap
Andmed: EKNR kihelkonnapiiride kaardikiht,
Maa-ameti üldistatud kaart 1 : 250 000, EGCD kaardikihid
0 10 20 30 40 50 km